

DE AANSPRAKELIJKHEID VAN PRIVATE VOORZIENINGEN IN DE JEUGDHULP EN KINDEROPVANG BELICHT

Ellen VAN GRUNDERBEEK en Katrien HERBOTS¹

Als gezinnen gebruik maken van het hulpaanbod van voorzieningen uit de jeugdhulp of de kinderopvang, brengen kinderen en jongeren vaak een niet onaanzienlijk deel van hun tijd in die voorzieningen door. Men kan dan ook niet anders verwachten dan dat zich af en toe ongevallen of incidenten voordoen. Dat kan gaan van een vrij onschuldige valpartij, tot een gevecht tussen twee jongeren met zwaardere gevolgen of schade aangericht door een verkeerde behandeling, of zelfs tot ernstig grensoverschrijdend gedrag van de cliënten of de hulpverleners. In een aantal gevallen krijgen dergelijke incidenten ook veel media-aandacht en worden voorzieningen aangesproken op wat er gebeurd is. Meteen duiken ook vragen op met betrekking tot de aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid van de diverse betrokkenen, waaronder de personeelsleden, het management en de bestuurders.

De huidige maatschappij heeft steeds meer aandacht voor dergelijke incidenten. Dit valt (deels) te verklaren door een veranderende zorgcontext waarin de samenleving en de gebruikers steeds

hogere eisen stellen aan de beroepskrachten in de gezondheids- en welzijnssector. Tegelijk wordt de maatschappij minder verdraagzaam ten opzichte van risico's en incidenten, en evolueert zij in de richting van een 'controlemaatschappij' waarin men – uiteraard tevergeefs – elk risico tracht uit te sluiten of te voorkomen. Deze eisen en de veranderende werkcontext brengen (nieuwe) risico's met zich mee, waar de beroepskrachten een antwoord dienen op te bieden. Organisaties en professionals zijn hierbij onzeker en kwetsbaar.

Deze bijdrage biedt een beknopt overzicht van de antwoorden die het recht biedt, wanneer een risico leidt tot aansprakelijkheid in hoofde van de organisatie en de beroepskrachten. Achtereenvolgens worden het burgerrechtelijke luik (contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid) en het strafrechtelijk luik onder de loep genomen. Afgesloten wordt met een breder perspectief op een integriteitsbeleid. Als rode draad doorheen de bijdrage zullen twee toepassingsgevallen de praktische implicaties van de theorie duiden.

1 De auteurs zijn respectievelijk assistente en vrijwillig wetenschappelijk medewerker Instituut voor Sociaal Recht KU Leuven. Contact: Ellen.VanGrunderbeek@law.kuleuven.be. Deze bijdrage kadert in een onderzoekopdracht die het Vlaams Welzijnsverbond heeft toevertrouwd aan het Instituut voor Sociaal Recht van de KU Leuven. De onderzoeksresultaten werden toegelicht op een studiemiddag op 10 oktober 2012, en zijn als boek gepubliceerd: K. HERBOTS, E. ANKAERT, E. VAN GRUNDERBEEK en J. PUT, *Professioneel omgaan met risico's. Juridisch onderzoek naar de aansprakelijkheid van private non-profit voorzieningen met de focus op de jeugdhulp en de kinderopvang*, Brussel, Politeia, 2012, vii + 130 p.

Burgerrechtelijke aansprakelijkheid

De bijdrage focust op de aansprakelijkheid in de jeugdhulp en de kinderopvang. Jeugdhulp wordt beschouwd als verzamelterm, waaronder de voorzieningen voor bijzondere jeugdzorg en minderjarigen met een handicap, de centra voor integrale gezinszorg (CIG), de centra voor kinderopvang en gezinsondersteuning (CKG), het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK)... vallen. Onder kinderopvang wordt de erkende en de zelfstandige kinderopvang alsook de onthaalouders verstaan.

Opdat er sprake kan zijn van burgerrechtelijke aansprakelijkheid, moet er een fout, schade en een oorzakelijk verband tussen fout en schade voorhanden zijn. De invulling van de fout wordt bepaald naargelang er een contractuele relatie bestaat of niet (zie verder). De fout moet schade veroorzaakt hebben, dit kan zowel materiële als morele schade zijn. Het oorzakelijk verband tussen de fout en de schade is aanwezig wanneer de feiten aantonen dat de schade – zoals deze zich heeft voorgedaan – zonder de fout niet of niet in dezelfde omvang zou zijn voorgekomen.

“Opdat er sprake kan zijn van burgerrechtelijke aansprakelijkheid, moet er een fout, schade en een oorzakelijk verband tussen fout en schade voorhanden zijn.”

Aan de hand van het volgende toepassingsgeval overlopen we de verschillende soorten van burgerrechtelijke aansprakelijkheid.

Kaatje, een driejarige kleuter, wordt opgevangen in een centrum voor kinderopvang en gezinsondersteuning. De voorziening heeft de structuur van een vzw. Het personeelsbestand bestaat uit de directrice, twee stafmedewerkers

en zes begeleiders. Tijdens een uitstap loopt Kaatje weg en wordt ze het slachtoffer van een verkeersongeval. Op dat moment was één begeleider aanwezig. De vraag rijst wie waarvoor kan worden aangesproken. Het antwoord hierop wordt in wat volgt besproken.

Contractuele aansprakelijkheid

Er kan sprake zijn van contractuele aansprakelijkheid als er een contract bestaat tussen twee of meer partijen, in dit geval tussen de cliënt (d.i. de minderjarige en/of de ouders) en de voorziening (en/of de medewerkers). Hiertoe wordt een geldige overeenkomst verondersteld waarmee alle handelingsbekwame contractspartijen vrij instemmen.

De vraag rijst dan of en in welke mate er sprake is van een contract tussen de cliënt en de voorziening. In de meeste gevallen gaan de partijen een hulpverleningsovereenkomst aan. Deze overeenkomst krijgt een specifieke invulling naargelang de sector: in de jeugdzorg gebeurt dit onder de vorm van handelingsplan, in de gehandicaptenzorg door een protocol van verblijf en een dienstverleningsovereenkomst, voor de centra voor integrale gezinszorg door een hulpverleningsprogramma, voor de centra voor kinderopvang en gezinsondersteuning via een ondersteuningsplan en in de kinderopvang onder de vorm van een schriftelijke overeenkomst.

Twee elementen bekijken we even van naderbij: de toestemmingsvereiste en de positie van de contractspartijen.

De **toestemmingsvereiste** bij een hulpverleningsovereenkomst kan soms een problematische voorwaarde zijn. Als deze in de vrijwillige hulpverlening al aanwezig is, lijkt ze dat minder of niet in de gerechtelijke hulpverlening. Deze berust op een rechterlijke beslissing, zodat de ruimte voor een akkoord beperkt of zelfs afwe-

zig is. In de meeste gevallen legt de wet een verplichting tot contracteren op, wat sommige auteurs doet besluiten dat er net omwille van deze verplichting geen afdwingbare overeenkomst kan bestaan. De toestemming kan eveneens beïnvloed worden door erkennings- en subsidiënormen waarbij de overheid (indirect) de mogelijkheid tot contracteren expliciteert, beperkt of stuurt.

De **positie van sommige contractspartijen** vormt een tweede aandachtspunt. Omwille van de principiële handelingsonbekwaamheid van de minderjarige, kan deze in beginsel geen overeenkomsten sluiten. Dit gebeurt via diens vertegenwoordiger (ouders, voogd...). Bepaalde auteurs verdedigen de stelling dat er wel een hulpverleningsovereenkomst kan tot stand komen tussen de minderjarige en de voorziening. Deze stelling wordt gesteund op het persoonlijk karakter van de hulpverleningsrelatie en de soepelere handelingsbekwaamheid die ook in de gezondheidszorg en het onderwijs aan minderjarigen toegekend wordt. Naast de minderjarige zelf kunnen ook de ouders contractspartij zijn bij een hulpverleningsovereenkomst en dit in hun hoedanigheid als cliënt (bv. bij de CIG's) en niet als vertegenwoordiger.

Voorzieningen als andere contractspartij zijn rechtspersonen, vaak onder de rechtsvorm van de vzw. De voorziening treedt steeds op via een vertegenwoordiger, dit is een natuurlijke persoon (bv. bestuurder, directielid). Het is de vertegenwoordiger die voor de voorziening de hulpverleningsovereenkomst sluit. De medewerkers van een voorziening treden uitsluitend op in naam en voor rekening van de voorziening en kunnen in deze hoedanigheid nooit persoonlijk contracteren met de cliënt. Zij kunnen dan ook niet contractueel aansprakelijk gesteld worden.

We kunnen besluiten dat er in de meeste gevallen sprake is van een zeker akkoord tussen cliënt en voorziening, maar niet tussen de hulpverleners-werknemers en de cliënt. Er dient dan nog te worden nagegaan of het gaat om een juridisch afdwingbare overeenkomst. Daarover lopen de meningen erg uiteen. Sommigen wijzen het afdwingbaar karakter van de hulpverleningsovereenkomst resoluut af. Anderen geven de voorkeur aan de term protocol, die praktische en algemene afspraken bevat zonder afdwingbaar te zijn. Nog anderen menen dat een hulpverleningsovereenkomst verschillende verplichtingen bevat. Bepaalde verplichtingen (bv. logies, maaltijden) zijn resultaatsverbindenissen waar men moet aantonen dat een bepaald resultaat is bereikt; andere (bv. therapie, andere vormen van begeleiding) zijn eerder inspanningsverbindenissen waar niet een resultaat moet worden aangetoond, maar wel het leveren van voldoende inspanningen om dat resultaat te bereiken. Die vereiste is minder streng, en de marge om te beoordelen of de voorziening zorgvuldig heeft gehandeld is daardoor ruimer.

De rechtspraak heeft in gevallen van gebrekkige bewaking de contractuele aansprakelijkheid van voorzieningen aanvaard.

In de casus van Kaatje bestaat er mogelijks een hulpverleningsovereenkomst met de voorziening, onder de vorm van een ondersteuningsplan. Dat wordt gesloten door de ouders, want Kaatje zelf is handelingsonbekwaam. In deze context kunnen ook de ouders zelf cliënt zijn. De aanwezige begeleider kan niet contractueel aansprakelijk gesteld worden, aangezien er geen contractuele band bestaat tussen de ouders van Kaatje en de begeleider. De voorziening kan contractueel aansprakelijk gesteld worden wegens een gebrekkig toezicht, als de

rechter van oordeel is dat één begeleider onvoldoende was voor de betrokken uitstap.

Buitencontractuele aansprakelijkheid

Als er geen contract is, kan er nog wel een buitencontractuele aansprakelijkheid gelden. We onderscheiden de persoonlijke aansprakelijkheid (voor eigen daden) en de kwalitatieve aansprakelijkheid (voor andermans daden).

Persoonlijke aansprakelijkheid

Iemand die door zijn schuld schade veroorzaakt, is verplicht deze te vergoeden. Er moet sprake zijn van een toerekenbare fout, dit is een schending van een wettelijke norm (bv. schending van het beroepsgeheim) of een overtreding van de zorgvuldigheidsnorm (gebrek aan voorzichtigheid of vooruitziendheid).

Voor personeelsleden van een voorziening, verbonden door een arbeidsovereenkomst, geldt een beperking van hun aansprakelijkheid op basis van artikel 18 van de Arbeidsovereenkomstenwet. Zij zijn niet persoonlijk aansprakelijk, tenzij het gaat om een herhaalde lichte fout, een zware fout of bedrog. Een zware fout wordt gelijkgesteld met de verwaarlozing van de meest elementaire voorzichtigheidsregels. Ook strafrechtelijke inbreuken (bv. schuldig hulpverzuim, schending van het beroepsgeheim) maken meestal een zware fout uit. Voor vrijwilligers geldt dezelfde aansprakelijkheidsbeperking; voor stagiairs daarentegen niet.

“Personeelsleden van een voorziening, verbonden door een arbeidsovereenkomst, zijn niet persoonlijk aansprakelijk, tenzij het gaat om een herhaalde lichte fout, een zware fout of bedrog.”

Voorzieningen kunnen aansprakelijk gesteld worden voor fouten van hun personeelsleden en bestuurders. In deze gevallen geldt de uitsluiting voor lichte fout niet: ook voor zo'n fout van een personeelslid kan de vzw-werkgever dus worden aangesproken.

De rechtspraak heeft aanvaard dat een gebrekkig toezicht of een onzorgvuldige organisatie van het toezicht tot persoonlijke aansprakelijkheid in hoofde van de voorziening kan leiden; hetzelfde geldt voor directieleden en bestuurders. Personeelsleden kunnen worden aangesproken wegens een toezichtsfout, onvoldoende voorzorgen of een foute interventiekeuze.

In het geval van Kaatje kan de rechter de begeleider persoonlijk aansprakelijk houden wegens het onvoldoende in het oog houden van de groep kinderen. Dat is een elementaire voorzichtigheidsregel die een zware fout uitmaakt. Ook de voorziening kan een aansprakelijkheidsvordering oplopen wegens gebrekkig toezicht en een gebrekkige organisatie (slechts één begeleider voor een groep kleuters).

Kwalitatieve aansprakelijkheid

Iemand kan ook aansprakelijk gesteld worden voor schade veroorzaakt door iemand anders. In het kader van deze bijdrage wordt uitsluitend ingegaan op de aansprakelijkheid van de onderwijzer en de aansteller.

De onderwijzer is aansprakelijk voor de schade aangebracht door een leerling onder zijn toezicht. Een 'onderwijzer' is iemand die een of andere vorm van onderricht verstrekt, onder meer van zedelijke of maatschappelijke aard. Er wordt aanvaard dat personeelsleden in bepaalde gevallen als onderwijzer beschouwd kunnen worden, voornamelijk wanneer leefregels en structuren voor re-integratie aangeleerd worden. Toch blijft de kwalificatie als onderwijzer afhankelijk van

de concrete invulling van de begeleiding, het louter opvolgen van een minderjarige is geen onderwijstaak.

De aansteller kan aansprakelijk worden gesteld voor schade aangericht door de aangestelde tijdens en naar aanleiding van de taak. De aansellersaansprakelijkheid vereist een feitelijke ondergeschiktheid; zij vindt toepassing in de arbeidsrelatie tussen werkgever en werknemer. De voorziening is dan als aansteller aansprakelijk voor fouten begaan door de personeelsleden in de uitoefening van hun taak.

Toegepast op de situatie van Kaatje kan de begeleider mogelijks aangesproken worden als onderwijzer, op voorwaarde dat zijn taak een bepaalde vorm van onderricht inhoudt. De voorziening kan als aansteller/werkgever aansprakelijk zijn.

Andere vraagstukken

Binnen het burgerrechtelijk luik wordt nog stilgestaan bij de schadevergoedingsregeling, de samenloop van aansprakelijkheidsvormen en enkele verzekeringsaspecten.

Schadevergoedingsregeling

Wanneer fout, schade en oorzakelijk verband tussen beide vaststaat, heeft het slachtoffer recht op een schadevergoeding. Dit wordt gevorderd voor de rechter. Deze bepaalt de omvang van de vergoeding in concreto op grond van de berokkende schade.

Samenloop van aansprakelijkheidsvormen

Kan een schadelijder tegen eenzelfde persoon op grond van eenzelfde gedraging meerdere vorderingen instellen? Met andere woorden: kan ook een beroep worden gedaan op de buitencontractuele vordering als er een overeen-

komst bestaat? Een buitencontractuele vordering is slechts mogelijk wanneer de contractuele fout tegelijkertijd een strafrechtelijke inbreuk uitmaakt (bv. schuldig hulpverzuim, of schending van het beroepsgeheim). In dat geval heeft de schadelijder de keuze tussen een vordering op contractuele of buitencontractuele basis. Verder kan men ook één persoon aanspreken op basis van twee aansprakelijkheidsvormen, bv. de voorziening als werkgever én op basis van een eigen fout.

Een tweede vorm van samenloop betreft de situatie van meerdere schadeverwekkers (twee of meer personen die aansprakelijk zijn voor eenzelfde feit). Een veel voorkomende vorm hiervan is het aanspreken van een werknemer wegens zware fout, en van de werkgever op basis van diens kwalitatieve aansprakelijkheid als aansteller. Het principe is hier dat de schadelijder al deze personen kan aanspreken, en dat de schadeverwekkers gezamenlijk gehouden zijn tot vergoeding van de schade. Als een van hen de volledige schade vergoedt, kan hij dit verhalen op de anderen, ieder voor hun aandeel in de schade.

In de casus van Kaatje hebben de ouders ten aanzien van de voorziening geen keuzerecht wat de aansprakelijkheidsvorm betreft, aangezien de contractuele fout niet als strafrechtelijk kan worden gekwalificeerd. De ouders kunnen daarentegen de begeleider op buitencontractuele basis aanspreken voor zover deze zou zijn tekortgeschoten in zijn toezichtstaak en dit als een zware fout wordt bestempeld.

Verzekeringen

Het bestaan van aansprakelijkheidsverzekeringen beschermt een schadeverwekker tegen alle vorderingen wegens contractuele of buitencontractuele schade, met uitzondering van opzet. In de bestudeerde sectoren is het sluiten van

dergelijke verzekering een erkennings- of subsidievoorwaarde.

Er bestaan verschillende aansprakelijkheidsverzekeringen: de beroepsaansprakelijkheidsverzekering voor werkgevers voor schade berokkend door hun werknemers en de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering gesloten door de vzw voor de contractuele en buitencontractuele fouten begaan door bestuurders. Voor vrijwilligers moet de vzw een verplichte aansprakelijkheidsverzekering sluiten voor buitencontractuele aansprakelijkheid. Stagiairs zijn voor schadegevallen gedekt door de schoolverzekering.

Strafrechtelijke aansprakelijkheid

Bij strafrechtelijke aansprakelijkheid bestaat het foutief gedrag uit de overtreding van een bepaling uit het Strafwetboek of van bijzondere strafrechtelijke bepalingen in andere wetten (bv. de privacywetgeving). Er hoeft niet per se schade te zijn berokkend om tot strafrechtelijke aansprakelijkheid te besluiten. De aansprakelijke kan worden veroordeeld tot een geldboete en/of een gevangenisstraf of een werkstraf. De mogelijke straffen voor rechtspersonen (vennootschappen, vzw's...) zijn de geldboete en de bijzondere verbeurdverklaring.

“ **Er hoeft niet per se schade te zijn berokkend om tot strafrechtelijke aansprakelijkheid te besluiten.** ”

Ook binnen de kinderopvang of de jeugdhulp kan een aantal gedragingen of de onthouding van een gedrag worden beschouwd als de overtreding van een strafwet en dus een misdrijf vormen. Verder wordt ingegaan op de belangrijkste aspecten van de strafrechtelijke aansprakelijkheid. Een fictief voorbeeld vormt de aanzet voor deze overschouwing.

Linda werkt al jaren als teamverantwoordelijke binnen een voorziening waar meisjes vanaf de leeftijd van 12 jaar verblijven wegens moeilijke thuissituaties, persoonlijke problemen... Ze heeft al een tijdje door dat Rob, een stagiair-hulpverlener, bijzondere aandacht heeft voor Lindsey, een 13-jarige die op vrijwillige basis in de voorziening verblijft. Op een dag betrapt ze hen beiden tijdens seksuele betrekkingen op de kamer van Lindsey.

De belangrijkste strafrechtsfiguren onder de loep

In deze bijdrage worden die misdrijven besproken die een specifieke band hebben met of van een bijzondere relevantie zijn voor de kinderopvang en de jeugdhulp. De cliënten hier zijn veelal minderjarig. Ook de werkcontext roept een bijzondere alertheid op. De cliënten bevinden zich vaak in bijzondere posities, zoals de zeer jonge leeftijd, de bijzondere opvoedingsituaties (kinderen met/in problemen, kinderen met een handicap...)... Een verplichting tot zorg- en hulpverlening en het waarborgen van een vertrouwensrelatie vormen kernopdrachten van de door de voorzieningen aangeboden dienstverlening. De kans om in aanraking te komen met verontrustende situaties op vlak van de integriteit van de cliënt of andere knipperlichtsituaties is groot, al dan niet inherent aan de job.

Vanuit deze optiek vormen de misdrijven die een aantasting van de integriteit inhouden, het schuldig hulpverzuim en het beroepsgeheim het onderwerp van bespreking.

Integriteitsmisdrijven

Respect hebben voor en het eerbiedigen van iemands (fysieke, psychische, emotionele of seksuele) integriteit wordt in onze huidige samenleving hoog ingeschat. Aantasting ervan wordt dan ook strafbaar gesteld. Verzameltermen hiervoor zijn

grensoverschrijdend gedrag of kindermishandeling (indien het laakbaar gedrag zich specifiek tot minderjarigen richt). Niet iedere vorm van grensoverschrijdend gedrag of kindermishandeling is strafbaar. Dit is pas zo wanneer het gestelde gedrag (of onthouding) in de strafwetgeving is omschreven en daaraan straffen zijn gekoppeld. Het knuffelen van een kind door een medewerker binnen een voorziening bijvoorbeeld is niet altijd strafbaar, wél kan het worden beschouwd als grensoverschrijdend gedrag.

In de optiek van deze bijdrage gaat de aandacht uit naar strafbaar gesteld grensoverschrijdend gedrag of kindermishandeling. Het gaat dan om misdrijven als aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, (on)opzettelijke slagen en verwondingen of doodslag... In de jeugdhulp en de kinderopvang hebben deze misdrijven bovendien betrekking op minderjarige slachtoffers. De leeftijd en de kwetsbare toestand van de minderjarige wordt in het strafrecht vaak als een bestanddeel van het misdrijf of als een verzwarende omstandigheid beschouwd.

De seksuele betrekkingen die Rob heeft met Lindsey, een minderjarige onder de 14 jaar, wordt door het recht beschouwd als een 'verkrachting', ook al zou Lindsey hierin hebben toegestemd.

Schuldig hulpverzuim

Er is sprake van schuldig hulpverzuim wanneer iemand nalaat hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot (ernstig, reëel en actueel) gevaar verkeert. De verplichting om een mens in nood te helpen is een algemene plicht die op iedere burger rust.

Schuldig hulpverzuim krijgt echter in de hulpverleningscontext een bijzondere invulling. Bij de beoordeling van de geboden hulp wordt immers rekening gehouden met de mate van professionaliteit van de hulpverlener. Van pro-

fessionele hulpverleners wordt verwacht dat ze gevaarsituaties beter kunnen inschatten, net omdat ze meer vertrouwd zijn met de hulp- en zorgverlening. Ook is het denkbaar dat er een conflictsituatie ontstaat tussen de hulpverleningsplicht en de geheimhoudingsplicht bij een drager van het beroepsgeheim. Dit laatste is en blijft een delicate evenwichtsoefening, waarin wettelijke toelatingen tot spreken, good practices, een uitgewerkt en gekend beleid op organisatieniveau... ondersteunende leidraden zijn.

In de bovengeschetste situatie is er niet zonder meer sprake van schuldig hulpverzuim. Pas indien Linda de door haar vastgestelde situatie zou laten voor wat het is, datgene wat ze heeft vastgesteld niet ter sprake brengt, noch iets (intern) onderneemt én achteraf zou bovendien blijken dat Lindsey niet vrijwillig had ingestemd met de seksuele betrekkingen, kan er sprake zijn van schuldig hulpverzuim begaan door Linda.

Beroepsgeheim

Het beroepsgeheim omkadert het omgaan met vertrouwelijke informatie. Eenieder die door zijn beroep of staat vertrouwelijke informatie van de hulpvrager (cliënt, patiënt) toevertrouwd krijgt, heeft een zwijgplicht. Het gaat hier om een zwijgplicht verbonden aan een vertrouwensrelatie. Zwijgplicht staat evenwel niet gelijk met niet-handelen, stilzitten of alles op zijn beloop laten. Beroepsgeheim verwijst net naar de eigen professionele expertise, vaardigheden, methodieken... binnen de tewerkgestelde setting. Kortom, beroepsgeheim valt niet samen met zwijgen en niets doen.

“ **Zwijgplicht staat niet gelijk met niet-handelen, stilzitten of alles op zijn beloop laten.** ”

Drager zijn van het beroepsgeheim is geen

keuze. Geheimhoudingsplichtig-zijn vloeit voort uit de wet. In de eerste plaats via artikel 458 van het Strafwetboek. Dit wetsartikel somt uitdrukkelijk een aantal beroepen op waarop een beroepsgeheim rust (artsen, apothekers...). Ook 'noodzakelijke vertrouwenspersonen' - zij die door hun beroep (bv. maatschappelijk werker, verpleegkundige) of staat (bv. stagiairs en vrijwilligers) kennis krijgen van vertrouwelijke informatie - hebben een beroepsgeheim. Daarnaast kan de geheimhoudingsplicht ook worden opgelegd via bijzondere wettelijke bepalingen. In de regel is dit in sectorale bepalingen of voor beroepsgroepen waarvan het maatschappelijk belang hoog wordt ingeschat. Dit is onder meer het geval in de integrale jeugdhulp en de bijzondere jeugdbijstand.

Personen werkzaam binnen de kinderopvang maken geen deel uit van bijzondere (sectorale) regelgeving die hen aan een geheimhoudingsplicht onderwerpt. Evenmin kunnen zij, ondanks de soms (zeer) vertrouwelijke informatie die zij kunnen ontvangen, worden beschouwd als noodzakelijke vertrouwensfiguren. In beginsel geldt er dus binnen de kinderopvang geen beroepsgeheim. Uitzonderingen hierop zijn onder meer artsen en verpleegkundigen verbonden aan de kinderopvang.

In bepaalde gevallen mag het beroepsgeheim doorbroken worden en mag de hulpverlener informatie aan derden doorgeven, zonder dat dit als een schending van het beroepsgeheim wordt beschouwd. Dit is onder meer het geval in verontrustende situaties waarbij personen in nood verkeren (zie hoger), in situaties van mishandeling van minderjarigen en kwetsbare personen. Ook in teamverband mag, onder bepaalde voorwaarden, informatie worden uitgewisseld.

De teamverantwoordelijke, Linda, die Lindsey betrapt op haar kamer, komt vertrouwelijke informatie te weten. Dit kan op de teamvergade-

ring worden besproken, aangezien het nodig is hierop als voorziening te reageren en dit gegeven belangrijk is in de begeleiding van Lindsey.

De bij een misdrijf betrokken personen

Zowel natuurlijke personen als rechtspersonen kunnen worden vervolgd voor strafbare feiten. Wanneer er dus een strafrechtelijk feit wordt gepleegd binnen de voorziening, kunnen zowel de voorziening als de medewerkers hiervoor strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld. De regel is dat enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan strafrechtelijk aansprakelijk wordt gesteld. Onder voorwaarden kunnen de vzw en de medewerker samen vervolgd worden, dit is het geval wanneer de natuurlijke persoon wetens en willens heeft gehandeld. Hiernaast volgt een schematisch overzicht.

Om het risico op strafrechtelijke veroordeling van de rechtspersoon en de verantwoordelijke (bestuurslid, management...) in het bijzonder te beheersen, kan er worden gewerkt met delegatie van bevoegdheden. Op een transparante wijze wordt een aantal bevoegdheden overgedragen aan één of meerdere welbepaalde personen die de verantwoordelijkheid hebben om normconform gedrag mogelijk te maken en te (laten) handhaven. Zonder delegatie van bevoegdheden wordt bij een misdrijf vaak zowel de leidinggevende als de bestuurders in het algemeen vervolgd, om toch maar een veroordeling te krijgen.

De stagiair-hulpverlener kan in elk geval strafrechtelijk worden vervolgd voor verkrachting van een minderjarige jonger dan 14 jaar. Ook de voorziening, als rechtspersoon, kan eventueel strafrechtelijk worden aangesproken voor verkrachting (de cumul is van toepassing omdat aan de gestelde voorwaarden is voldaan). Het misdrijf houdt immers verband met haar activiteiten (namelijk binnen het kader van het

Aansprakelijke persoon	Voorwaarden	
VZW	Enkel de VZW is verantwoordelijk: <ol style="list-style-type: none"> 1. Het misdrijf is gepleegd door een collegiaal orgaan, de natuurlijke persoon kan worden geïdentificeerd maar ligt niet uitsluitend aan de bron van het misdrijf. 2. De natuurlijke persoon kan niet worden geïdentificeerd. 3. De natuurlijke persoon kan worden geïdentificeerd, ligt aan de bron van het misdrijf maar heeft niet wetens en willens gehandeld én de vzw heeft de zwaarste fout begaan. 	DECUMUL
NATUURLIJKE PERSOON	De natuurlijke persoon kan worden geïdentificeerd, ligt aan de bron van het misdrijf, heeft niet wetens en willens heeft gehandeld en heeft de zwaarste fout begaan.	
VZW EN NATUURLIJKE PERSOON SAMEN	De natuurlijke persoon kan worden geïdentificeerd, ligt aan de bron van het misdrijf ligt en heeft wetens en willens gehandeld.	CUMUL

aanbieden van verblijf – dit is het materiële element). Als de rechter van oordeel is dat ook aan het moreel element, namelijk de verwijtbaarheid van het misdrijf, is voldaan, kan een veroordeling volgen. Om de verwijtbaarheid te onderzoeken, zal de rechter onder meer de interne organisatie, het veiligheidsbeleid, het gedrag binnen de voorziening nagaan.

Bovendien is het goed mogelijk dat bij dit strafrechtelijk proces ook, afhankelijk van de context, bijkomende vorderingen worden ingediend, zoals de eventuele burgerrechtelijke aansprakelijkheid van Rob en/of de voorziening, bijkomende strafvorderingen (bv. schuldig hulpverzuim, aanzetten tot ontucht...).

Uitleiding

De burgerrechtelijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid trachten een juridisch antwoord te bieden op ontoelaatbaar gedrag. Deze aansprakelijkheidsvormen zijn ingebed in een breder

perspectief waarbij bijvoorbeeld ook het tuchtrecht, de deontologie, het arbeidsrecht en het welzijnsrecht handvatten kunnen aanreiken.

Niet alleen juridische perspectieven zijn van belang in de ontwikkeling van een 'aansprakelijkheidsbeleid'. Hiertoe kan met name werk worden gemaakt van het ontwikkelen van omkaderingsinstrumenten die professionals ondersteunen in het omgaan met risico's. Daarbij kan worden gedacht aan het bekendmaken van good practices, het uitwerken van vormingsprogramma's, het instellen van aanspreekpunten, het organiseren van inter- en supervisie...

Adequaat omgaan met risico's en aansprakelijkheid veronderstelt immers niet alleen kennis van die risico's en van het toepasselijke juridische kader, maar ook – en misschien vooral – een professionele houding op alle niveaus, van individuele hulpverleners en teams, tot voorzieningen, sectoren, koepels en overheidsbeleid.